

فلسفه جایگاه محرمیت در خانه های سنتی دوره قاجار (نمونه موردی: شهر شیراز)

کیمیا السادات طبیب زاده^۱

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، موسسه آموزش عالی آپادانا شیراز، ایران- kimia.tabibzade@yahoo.com

چکیده

با توجه به این مهم که خانه یک ایرانی مظهری از تفکرات، عقاید و فرهنگ اوست، محرمیت و حفظ حریم افراد که یکی از اصول حائز اهمیت در دین اسلام است، مورد توجه قرار گرفته است. در این مقاله جایگاه محرمیت در طراحی خانه های سنتی بررسی شده است. نمونه موردی در این پژوهش خانه های منطقی نژاد، حسنی اردکانی و فروغ الملک می باشد. روش تحقیق به کار گرفته شده در بخش نظری این پژوهش استدلال منطقی با استفاده از تدابیر تحلیلی-توصیفی، با رویکرد کیفی است. ابزار گردآوری داده ها نیز شامل مطالعات کتابخانه ای، اسناد مدارک و کتب موجود بوده است و بخش بررسی نمونه موردی با استفاده از مطالعات میدانی به صورت مشاهده مستقیم از خانه ها انجام گرفته است. پلان خانه ها از نظر سلسله مراتب دسترسی و قرارگیری فضاهای عمومی، نیمه عمومی و خصوصی تحلیل شده است. عکس ها و تحلیل های صورت گرفته از بناها که بیانگر سلسله مراتب حاکم در این خانه ها بوده است، به صورت جداولی تنظیم شده اند. نتیجه تحقیق حاکی از آن است که درون گرایی و محرمیت به عنوان اصلی مهم برای هویت بخشیدن به عقاید افراد در خانه های ایرانی نمود پیدا کرده است و معماران در به اجرا درآوردن آن نقش بسزایی داشته اند. بنابراین راه حل هایی جهت باززنده سازی اصل محرمیت در خانه های معاصر ارائه شده است تا معماران در ساخت خانه ها به آنها توجه نمایند.

واژه های کلیدی: محرمیت، خانه های سنتی، سلسله مراتب، قاجار، شیراز.

۱- مقدمه

پس از ورود اسلام به سرزمین پهناور ایران، فرهنگ و هنر این پهنه با عوامل تازه ای ترکیب شد. اصول، آداب و رسوم، مراسم مذهبی، روحیه، اخلاقیات، اندیشه و عقیده نسل ها و سایر ویژگی های مردمی نه تنها در بناهای عظیم که در ابنیه کوچک نیز نمود دارد و چنان با جوهره ی وجودی معماری ایرانی درآمیخته است که رد پای آن در تمامی آثار معماری گذشته قابل پی جویی است. یکی از مهم ترین اصولی که در معماری سنتی ایران زمین بالاخص پس از اسلام مورد توجه قرار گرفته است، اصل محرمیت می باشد که به بهترین وجه در تمامی بناها از بناهای عظیم و بزرگ عمومی تا خانه های مسکونی و از فضاهای عمومی شهری تا فضاهای نیمه عمومی و خصوصی تر به کار گرفته شده است. می توان گفت اصل محرمیت در شهرسازی و معماری اسلامی از کلان ترین فضاهای شهری تا ریزترین فضاهای معماری را مورد تاثیر خویش قرار داده است (سیفیان و محمودی، ۱۳۸۶).

زندگی و رفتارهای اجتماعی انسان ها تابع فرهنگی است که در آن زاده شده و پروریده اند. قطعاً این فرهنگ حاصل جغرافیا است، جغرافیای انسانی و طبیعی. این جغرافیا، انسان ساخت ها را به صورت چشم اندازهای خاصی که نیازهای زمان را برطرف کند، جلوه گر می سازد. یکی از این انسان ساخت ها و یا از مهم ترین آنها، مسکن و معماری مسکن است. در هر فرهنگی